AN ROINN OIDEACHAIS AGUS EOLAÍOCHTA

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA 2002

TÍREOLAÍOCHT – GNÁTHLEIBHÉAL

DÉ LUAIN, 10 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 1.30 – 4.50

TREORACHA D'IARRTHÓIRÍ

Baineann Ceist 1 leis an Léarscáil Shuirbhéireacht Ordanáis agus tá sí éigeantach.

Tá na ceisteanna eile, ó 2 go dtí 18, leagtha amach i **gCEITHRE** roinn. Is iad seo, Tíreolaíocht Fhisiceach, Tíreolaíocht Shóisialta, Tíreolaíocht Eacnamaíoch, Tíreolaíocht Réigiúnach agus Dhomhanda.

Caithfear **cúig cheist** a fhreagairt ach **gan níos mó ná dhá cheist** a fhreagairt as an aon roinn amháin. Caithfidh iarrthóirí tabhairt faoi:

- Ceist 1;
- Ceist amháin sa Tíreolaíocht Réigiúnach agus Dhomhanda [as Ceisteanna 14-18];
- Trí cheist eile as 2-18;

Tá rogha na gceisteanna as 2 – 18 faoi réir ag an gcoinníoll atá luaite thuas, nach bhfuil sé ceadaithe **níos mó ná dhá cheist** a fhreagairt as an aon roinn amháin.

BÍ CINNTE GO BHFUIL LÉARSCÁIL SHUIRBHÉIREACHT ORDANÁIS AGUS AERFHÓTAGRAF AGAT SULA dTUGANN TÚ FAOIN BPÁIPÉAR SEO A FHREAGAIRT.

CAITHFEAR AN CHEIST SEO A FHREAGAIRT

CEIST 1. SUIRBHÉIREACHT ORDANÁIS

Scrúdaigh an Léarscáil Shuirbhéireacht Ordanáis 1:50 000 agus an eochair eolais atá in éineacht leis an bpáipéar seo.

(i) Tarraing sracléarscáil den limistéar atá sa Léarscáil Shuirbhéireacht Ordanáis atá in éineacht leis an bpáipéar seo.

Marcáil agus sainaithin:

- Líne an chósta
- Galfchúrsa
- Carrchlós agus Láthair Phicnic
- Sealúchas leis an Roinn Cosanta
- Oifig Phoist
- Inis Chuas an Ghainimh (*Sandycove Island*)

[Nóta: Níor cheart rianú a dhéanamh ar an tsracléarscáil.]

(30 marc)

(ii) "Tá Cionn tSáile ar shuíomh cois cósta".

Luaigh **TRÍ** bhealach ina raibh tionchar aige seo ar bhaile Chionn tSáile.
Bain úsáid as fianaise ón léarscáil amháin. **(30 marc)**

(iii) Tá stair fhada lonnaíochta ag an limistéar atá i gceist sa Léarscáil Shuirbhéireacht Ordanáis.
Luaigh **DHÁ** bhealach ina dtugann an léarscáil tacaíocht don ráiteas seo. **(20 marc)**

TÍREOLAÍOCHT FHISICEACH

Ceisteanna 2 – 5

CEIST 2. OIGHRIÚ

Creimeadh agus sil-leagan a mhúnlaíonn tírdhreacha oighrithe.

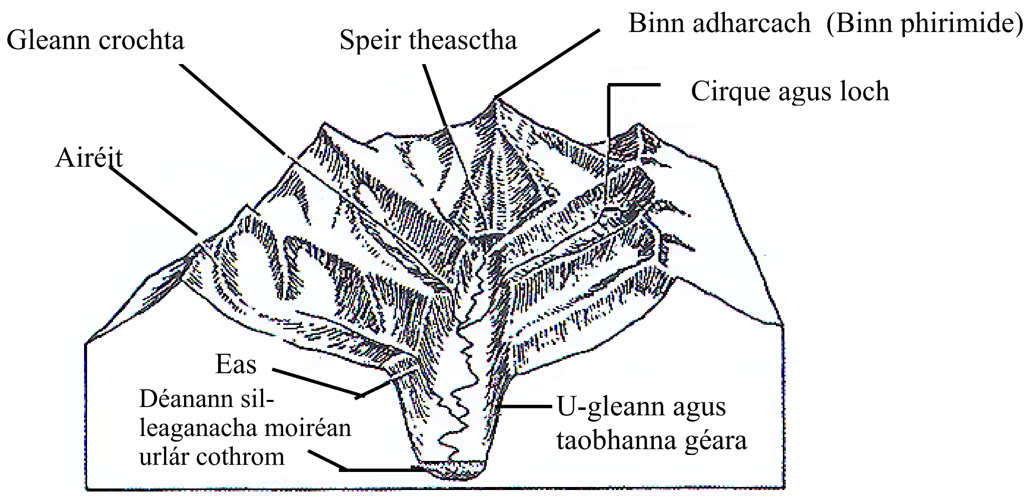

(i) Coire/*Cirque*, U-ghleann oighrithe, Binn adharcach (Binn phirimide), Airéit agus Gleann crochta. Roghnaigh **TRÍ** ghné díobh sin thuas agus i gcás **GACH** ceann díobh

- Scríobh tuairisc agus mínigh, le cabhair léaráide, cén chaoi ar cruthaíodh é. **(60 marc)**

(ii) Mínigh bealach **AMHÁIN** ina bhféadfaidh oighriú tairbhe a dhéanamh do dhaoine. **(20 marc)**

CEIST 3. AOLCHLOCH

Poll slogaide, Pábháil aolchloiche, Aolchuisní, Aolchoinnle, agus Uaimheanna

(i) Roghnaigh **TRÍ** ghné aolchloiche díobh sin thuas agus le cabhair léaraide, abair cén chaoi ar cruthaíodh iad. **(60 marc)**

(ii) Luaigh **DHÁ** chúis a dtaitníonn Boirinn Chontae an Chláir chomh mór sin le turasóirí. **(20 marc)**

CEIST 4. AN FHARRAIGE (MUIRÍ)

(i) Ainmnigh **DHÁ** ghné aiceanta atá cruthaithe ag creimeadh na mara agus **DHÁ** ghné atá cruthaithe ag sil-leagan na mara. **(20 marc)**

(ii) Mínigh, le cabhair léaráide nó léaráidí, conas a cruthaíodh **TRÍ** cinn ar bith de na gnéithe a ainmníodh i gcuid (i). **(60 marc)**

CEIST 5. AN DOMHAN FISICEACH

Tabhair míniú réasúnta mion ar **DHÁ** cheann de na ráitis seo a leanas:

(i) Tá mórán cúiseanna le sceitheadh aibhneacha in Éirinn. **(40 marc)**

(ii) Baineann gníomhaíocht bholcánach le himill nó le ciumhaiseanna na bplátaí domhanda. **(40 marc)**

(iii) Fadhb in aibhneacha agus i locha na hÉireann is ea truailliú uisce. **(40 marc)**

(iv) Tá éagsúlacht mhór cineálacha carraigeacha in Éirinn. **(40 marc)**

TÍREOLAÍOCHT SHÓISIALTA

Ceisteanna 6 - 9

CEIST 6. AERFHÓTAGRAF CHIONN tSÁILE

(i) Tarraing sracléarscáil den limistéar de Chionn tSáile atá i gceist san aerfhótagraf. Taispeáin agus ainmnigh iad seo a leanas:

* Líne an chósta
* Dhá shráid nasctha
* Séipéal
* Carrchlós
* Muiríne bádóireachta
* Ceann tíre

(30 marc)

(ii) Bíonn tarraingt ar turasóirí ag baile Chionn tSáile. Luaigh **DHÁ** chúis leis seo.
Bain úsáid as fianaise ón Léarscáil Shuirbhéireacht Ordanáis **agus** ón Aerfhótagraf **araon**.
(30 marc)

(i)

(iii) Fadhb is ea an trácht, is cosúil, i gCionn tSáile. Luaigh **DHÁ** chúis leis seo, agus bain úsáid as fianaise ón aerfhótagraf **amháin**. **(20 marc)**

CEIST 7. STAIDÉAR AR DHAONRA

(i)

Bíonn clann mhór ar mhórán tuismitheoirí i dtíortha bochta.

Is mó cúis atá le fás an daonra i dtíortha bochta. Orthu sin tá:

- Sláinte
- Cogadh
- Stádas na mban
- Oideachas
- Teicneolaíocht níos fearr

Roghnaigh **TRÍ** thoisc ar bith díobh sin thuas, agus mínigh cén éifeacht a bhíonn ag **GACH** ceann díobh ar fhás an daonra i dtíortha bochta. **(60 marc)**

(ii) Mínigh **DHÁ** bheartas a d'fhéadfadh rialtais a chur i bhfeidhm chun srian a chur le fás an daonra i dtíortha atá i mbéal forbartha. **(20 marc)**

CEIST 8. CÚNAMH FORBARTHA

(i) Tugann an Domhan Forbartha mórán cineálacha cúnaimh don Domhan i mBéal Forbartha. Orthu sin tá:

- Cúnamh Déthaobhach
- Cúnamh Iltaobhach
- Cúnamh Éigeandála
- Cúnamh Forbartha
- Cúnamh Neamhrialtais (NGO's i mBéarla)

Roghnaigh **TRÍ** cinn ar bith de na cinéalacha cúnaimh agus mínigh trí thagairt a dhéanamh do shampla a ndearna tú staidéar air, cén tairbhe a rinne **GACH** ceann díobh do thíortha sa Domhan i mBéal Forbartha. **(60 marc)**

(ii) "Is féidir úsáid a bhaint as cúnamh chun aird a bhaint de cheisteanna tábhachtacha ar nós trádáil chothrom". An aontaíonn tú leis an ráiteas seo? Mínigh do fhreagra. **(20 marc)**

CEIST 9. SAINCHEISTEANNA SA TÍREOLAÍOCHT SHÓISIALTA

Tabhair míniú réasúnta mion ar **DHÁ** cheann de na ráitis seo a leanas:

(i) Fadhb mhór is ea an costas tithíochta i gceantair uirbeacha in Éirinn. **(40 marc)**

(ii) Is minic a dhéantar leatrom ar imircigh ó thíortha eile agus ar an Lucht Siúil in Éirinn. **(40 marc)**

(iii) Fadhb is ea an sclábhaíocht fós i roinnt áiteanna ar domhan inniu. **(40 marc)**

(iv) Tá fadhbanna móra tráchta i mBailte agus i gCathracha na hÉireann. **(40 marc)**

TÍREOLAÍOCHT EACNAMAÍOCH

Ceisteanna 10 - 13

CEIST 10. TIONSCAL DÉANTÚSAÍOCHTA

(i) Caitear roinnt cúinsí tábhachtacha a chur san áireamh sula socraítear suíomh do mhonarcha nua. Orthu sin tá:

- Amhábhair
- Áiseanna Iompair
- Fórsa Oibre
- Polasaithe Rialtais
- Cúinsí Pearsanta

Roghnaigh **TRÍ** cinn ar bith de na cúinsí sin thuas agus mínigh cén tionchar a bhí ag gach ceann díobh ar shuíomh **aon tionscal déantúsaíochta a ndearna tú staidéar air.**

(60 marc)

(ii) Mínigh **DHÁ** iarmhairt dhiúltacha a bhíonn ag tionscal déantúsaóchta ar an timpeallacht.

(20 marc)

CEIST 11. IOMPAR

(i) Aer, Bóithre, Iarnróid, Canálacha agus Píobáin.

Roghnaigh **DHÁ** cheann ar bith de na modhanna iompair sin thuas agus mínigh na **BUNTÁISTÍ** agus na **MÍBHUNTÁISTÍ** a bhaineann leo araon.

(60 marc)

(ii) "Baineann buntáistí agus míbhuntáistí don chathair leis an gcóras iarnróid LUAS atá le bheith i mBaile Átha Cliath".
Pléigh an ráiteas seo trí thagairt a dhéanamh do bhuntáiste **AMHÁIN** agus do mhíbhuntáiste **AMHÁIN**.
(20 marc)

CEIST 12. SAINCHEISTEANNA SA TÍREOLAÍOCHT EACNAMAÍOCH

Tabhair míniú réasúnta mion ar **DHÁ** cheann de na ráitis seo a leanas:

(i) Tá imní faoi Chiseal an Ózóin ag méadú ag tús an 21ú Aois. **(40 marc)**

(ii) Tá Éire ar thús cadhnaíochta i ndéantúsaíocht ríomhairí ar domhan. **(40 marc)**

(iii) Fadhb ar fud an domhain is ea plódú tráchta. **(40 marc)**

(iv) Is féidir breathnú ar fheirmeoireacht mar chóras le hionchuir, próisis agus aschuir. **(40 marc)**

CEIST 13. OBAIR ALLAMUIGH

Maidir le cleachtadh **AR BITH** a rinne tú ar obair allamuigh sa Tíreolaíocht:

(i) Luaigh **teideal** agus **aidhmeanna** an chleachtaidh. **(8 marc)**

(ii) Tabhair cuntas **ar an réiteach** a rinne tú don chleachtadh. **(16 marc)**

(iii) Tabhair cuntas **ar na modhanna a d'usáid tú** chun an t-eolas a bhailiú. **(24 marc)**

(iv) Tabhair cuntas **ar thorthaí** an chleachtaidh allamuigh. **(12 marc)**

(v) Mínigh na **modhanna a d'úsáid tú** chun do thorthaí a chur i láthair. **(12 marc)**

(vi) Tabhair míniú **ar aon scil amháin a d'fhoghlaim tú** sa chleachtadh allamuigh. **(8 marc)**

TÍREOLAÍOCHT RÉIGIÚNACH AGUS DHOMHANDA

Ceisteanna 14-18

- **Caithfidh tú tabhairt faoi Cheist Amháin ar a laghad sa Tíreolaíocht Réigiúnach agus Dhomhanda a fhreagairt ach ní thig leat níos mó ná Dhá Cheist a fhreagairt.**

CEIST 14. TÍORTHA AGUS A gCUID RÉIGIÚN

Éire, An tSualainn, An Eilvéis, An Spáinn, An Iodáil agus an Fhrainc.

I gcás **AON CHEANN AMHÁIN** de na tíortha thuas a ndearna tú staidéar orthu:

(i) Tarraing sracléarscáil a thaispeánann an chaoi a roinnfeá í ina **DHÁ RÉIGIÚN NÓ BREIS.**
(20 marc)

(ii) Roghnaigh **DHÁ** réigiún díobh seo agus i gcás gach ceann díobh, déan cur síos ar fhorbairt an réigiúin faoi na ceannteidil seo a leanas:

- Tíreolaíocht Fhisiceach
- Talmhaíocht
- Déantúsaíocht **nó** Seirbhísí

(60 marc)

CEIST 15. IASCAIREACHT

(i) Luaigh agus tabhair míniú ar **THRÍ** chúis a bhfuil limistéir shaibhre iascaireachta sna farraigí amach ó Chósta na hÉireann.

(60 marc)

(ii) "Tá cineálacha áirithe éisc i mbaol a ndíscithe".

Tabhair míniú ar chúis **AMHÁIN** atá leis seo agus tabhair míniú ar bheartas **AMHÁIN** a d'fhéadfaí a chur i bhfeidhm chun an bhagairt seo a chosc.

(20 marc)

CEIST 16. RÁITIS AR AN EORAIP

Roghnaigh **DHÁ** cheann ar bith de na ráitis seo a leanas agus pléigh go mion iad:

(i) Tá an turasóireacht ar cheann de na tionscail is mó a raibh fás faoi in Éirinn.

(40 marc)

(ii) Tionscal mór sa tSualainn is ea an fhoraoiseacht. **(40 marc)**

(iii) Cruthóidh méadú an Aontais Eorpaigh fadhbanna **agus** sochair d'Éirinn. **(40 marc)**

(iv) Tá mórán fadhbanna ag bagairt ar réigiún an Mezzogiorno san Iodáil. **(40 marc)**

CEIST 17. RÉIGIÚIN SAN EORAIP

Randstad na hÍsiltíre, Iarthar na hÉireann, Abhantrach Pháras, Garbhchríocha na hAlban, an *Massif Central* agus Tuaisceart na hIorua.
Roghnaigh réigiún croíláir **AMHÁIN** agus réigiún imeallach **AMHÁIN** as liosta na réigiún thuas, agus déan cur síos ar an dá réigiún faoi na ceannteidil seo a leanas:

- Aeráid
- Talmhaíocht
- Tionscal Déantúsaíochta

(80 marc)

CEIST 18. TÍREOLAÍOCHT DHOMHANDA

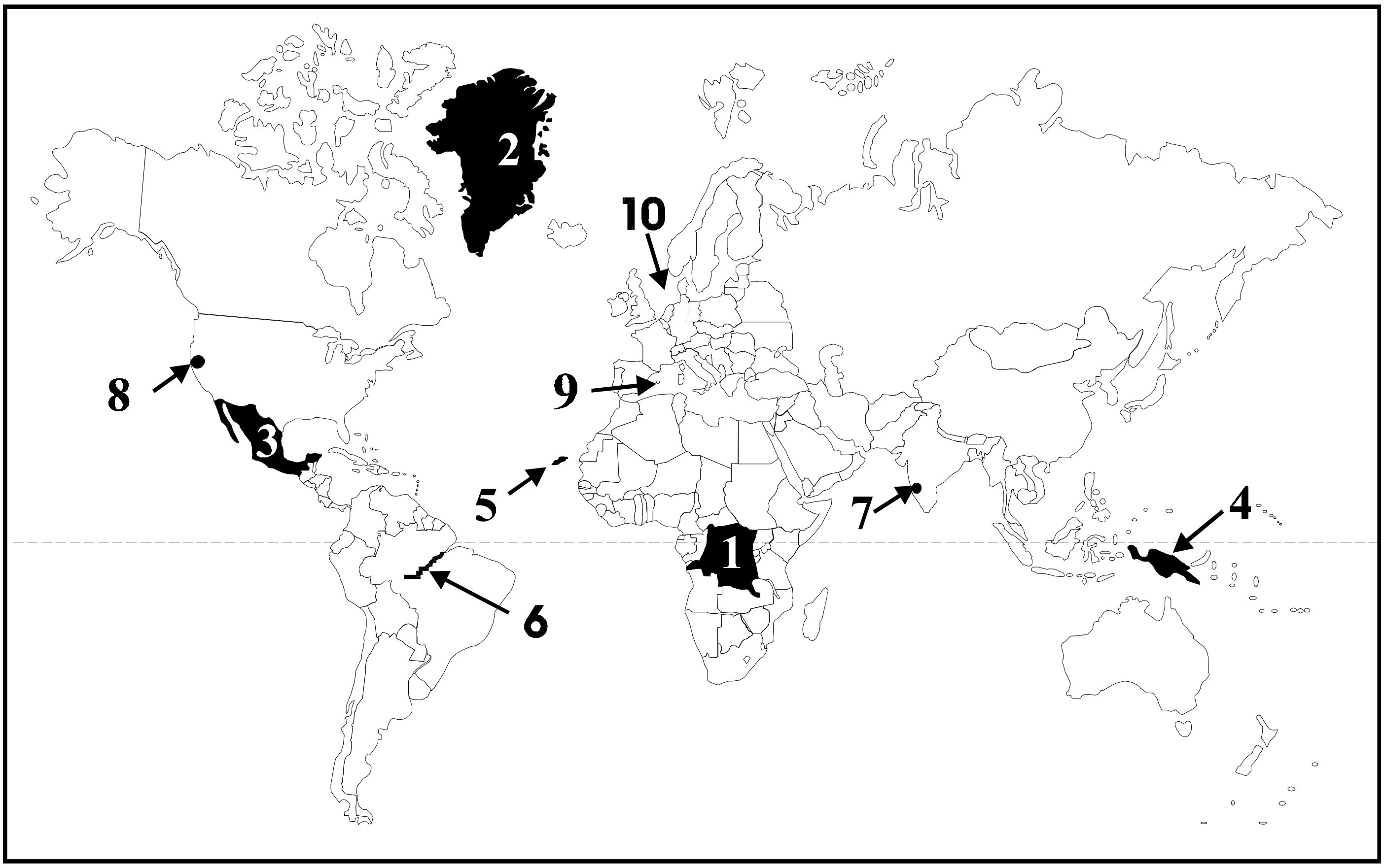

Scrúdaigh an léarscáil den domhan thuas.

(i) Ainmnigh na nithe 1-10 **i do leabhar freagraí**.

Na tíortha 1, 2 agus 3; na hOileáin 4 agus 5; Abhainn mhór 6; Cathracha 7 agus 8. Na Farraigí 9 agus 10. **(20 marc)**

*AIRE: Tá léarscáil an domhain ar an bpáipéar scrúdaithe seachas ar bhileog ar leith.

(ii) Tá na háiteanna seo a leanas ar nuacht an domhain mhóir le blianta beaga anuas.

* An Afganastáin * An Meán-Oirthear * Tuaisceart na hÉireann

Roghnaigh ceann **AMHÁIN** de na háiteanna thuas agus tabhair cuntas ar na ceisteanna a bhaineann leis. **(40 marc)**

(iii) "Ábhar mór easaontais idir mórán ciníocha is ea reiligiún i gcónaí".

Pléigh an ráiteas seo trí thagairt a dhéanamh d'aon tír **AMHÁIN** a ndearna tú staidéar air. **(20 marc)**